

15.93x22.93	1	עמוד 30	שבת 23/02/2024	89367253-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790				

מרדכי (מוטי) מרמורשטיין
לנכד והיסטוריון, ד"ר לתולדות ישראל

ראשיתה של התנועה הציונית - ראשיתו של השטע

מעט לפני התכנסותו של הקונגרס החמישי, הקים ויצמן סיעה רשמית בתנועה הציונית בשם "הפראקציה הדמוקרטית", סיעה שנשאה את דגל המאבק להכנסת עבודת התרבות לסדר היום של התנועה הציונית. תחושותיו של הרב ריינס היו קשות. עליית המדרגה של המאבק באה לידי ביטוי בקונגרס החמישי, שהתכנס בבזל בט"ז בטבת תרס"ב. הקונגרס קיבל החלטה המטילה חובה על האגודות הציוניות לנהל עבודה חינוכית ברוח לאומית. זו הייתה מפלה לרב ריינס, אבל החלטה זו נתקבלה גם בניגוד לדעתו של הרצל. תמיכתו של הרב ריינס בתנועה הציונית הייתה מוחלטת. לא החלטות הקונגרס שהיו למורת רוחו ולא ניסיונות השכנוע והאימים מצד היהדות החרדית, היה בכוחם להסיגו צעד אחד לאחור. הרב ריינס יצא למאבק נחוש על דרכו, וזאת על ידי הקמת סיעה דתית בתנועה הציונית כמשקל נגד לפראקציה הדמוקרטית. כנס היסוד של הסיעה החדשה התקיים בוויילנה כחודשיים בלבד לאחר הקונגרס החמישי, כ"ה-כ"ו באדר א' תרס"ב. על פי הצעתו של הרב אברהם יעקב סלוצקי, קבעה הוועידה את שמה של הסיעה החדשה: "מזרחי", המהווה נוסריקון של "מרכז רוחני".

אז אם יש את נפשכם לדעת את המעין ממנו פרצו זרמי המחלוקת והשנאה הכול כך מוכרים לנו בין הציונות החילונית לבין הציונות הדתית, אלה שהולכים ומחריפים מדי יום ואחריתם מי ישורנה, אל הקונגרסים הציוניים הראשונים סורו, אז יגדכם ליבכם כי רגלכם על מפתן המחלוקת והריב תדרוך. ואם לא לקח אל מכם כל רוח קדשו ויוותר עוד מתנחומותיו בלבבכם, ושביב תוחלת אמת לימים טובים מאלה יגיה עוד לפעמים את חשכת המריבות, אז שאו תפילה לא-ל שיכבה את אש המחלוקת לבל תשרוף את כולנו!

אות ופתח להתקרבותם ליהדות. הרב ריינס מצא בהרצל בן ברית. בדברי הפתיחה לקונגרס הציוני הראשון אמר הרצל: "אנו, ניתן לומר, הלכנו הביתה. הציונות היא התשובה אל היהדות, עוד לפני השיבה אל ארץ היהודים. אנו הבנים השבים הביתה, מוצאים בבית אבא כמה דברים הטעונים תיקון. היינו: יש לנו אחים בשפל המדרגה של העוני. אולם מקדמים אותנו בברכה בבית הישן, כי על כן ידוע היטב שאין אנו הוגים רעיונות נועזים על פריצת גדרים".

הרב ריינס, כמו הרצל, שאף להביא את יהדות מזרח אירופה אל מתחת כנפי הציונות. התנאי הבסיסי לכך הוא עיסוקה של התנועה הציונית בשיבת ציון ובחתימה למדינה יהודית בלבד ולא בסוגיות תרבותיות. עיסוק כזה אחת דתו: לפגוע אנושות במפעל הציוני, כאשר הוא לא יאפשר שותפות מלאה של כל מגזרי העם היהודי. ואולם, את התהום שנפערה בעולם היהודי בין יהדות התורה לבין יהדות ההשכלה, אי אפשר היה לטאטא עוד מתחת לשטיח, והתביעות לדיון תרבותי צפו ועלו.

הרצל התקשה לבלום את הסתערותו של השמאל החילוני בראשותו של חיים ויצמן על זהותה החילונית-ליברלית של התנועה הציונית ושל המדינה שתקום. אפשר לומר שכאן פרצה המלחמה בין יהודה לישראל.

למעשה, את רוב האנרגיות שלו בפעילותו בתנועה הציונית הקדיש הרב ריינס למאבק חסר פשרות בניסיונות החוזרים ונשנים להעלות את התרבות ("הקולטורה") לראש סדר היום של הקונגרסים הציוניים. שוב ושוב הוא הפציר בבאי הקונגרס לשמור על האחדות למען המטרה המשותפת ולא לזרוע פירוד בעם. למותר לציין שמאמצי לא נשאו פרי.

הריב בין שני המחנות האידיאולוגיים הנאבקים על זהותה של מדינת ישראל, המאיים לקרוע את החברה הישראלית ולסכן את קיומה של המדינה, לא התחיל אתמול. ימיו כימיה של הציונות, שהרי התנועה הציונית קמה על רקע של משבר בעם היהודי.

הימים הללו, ימי חודש אדר א', הם ימי הקמתה של תנועת "המזרחי" לפני 122 שנה, תנועה שקמה, כן, קשה להאמין, כדי להיאבק בשמאל החילוני, שביקש כבר אז להכריע במאבק על זהותה של התנועה הציונית.

הרב יעקב יצחק ריינס, האיש שהקים בשנת תרס"ב את תנועת המזרחי, ובכך קבע עצמו בתולדות עם ישראל כאבי הציונות הדתית, הצטרף לתנועה הציונית לקראת התכנסותו של הקונגרס הציוני השלישי בשנת תרנ"ט. להתרגשותו מהמחזה שנגלה אליו בקונגרס לא היה גבול:

"בבואי ביום הראשון לישיבה הראשונה, ובהביטי על המחזה הנהדר בקודש, כי האולם הגדול והיציעות למעלה מלאים אנשים מפה לפה, אנשים ממדינות שונות, בעלי דעות ותכונות שונות, ומגמת פניהם רק הרמת קרן האומה וארצה הקדושה, לבנות שם הנהרסות, ולנטוע הנשמות, בראותי זאת אמרתי אל ליבי: מה גדול כוחה של ארצנו הקדושה...שכח קדושתה יכול למשוך אליו את כל בני ישראל הרחוקים בדעותיהם ותכונותיהם אלה מאלה והמפורדים ומפורדים במדינות שונות, לחבר ולקשר את כולם זה לזה בקשר אמיץ ולעשות את כולם כאיש אחד חברים לעבודה ולמשא לטובת ארץ הקודש ובניה".

עובדת היותם של מנהיגי הציונות חופשיים לא רק שלא טרדה עוד את מנוחתו, אדרבא, הוא ראה בשיבתם של המשכילים והמתבוללים אל הציונות